עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ו ועיין בה"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:
לז ב מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הלכה ט:
לח ג מיי' שם פ"י הלכה ח ועיין בה"מ ופ"ו הלכה ה:
לט ד מיי' פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה ג סמג לאוין שיו:
מ ה ו ז ח מיי' שם הלכה א ופ"ג הלכה ו סמג שם:
מא ט מיי' פ"ד שם הלכה ה:

אי תם הוה מודינא ומפטרינא. הך פירכא ליתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וכי קאמר אפילו למ"ד פלגא נזקא ממונא ה"ה דהו"מ למפרך אפילו למ"ד פלגא נזקא קנסא ולמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב לימא ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא חדא מינייהו נקט וא"ת והאיך יכול לטעון אי תם הוה מודינא אי תם הוה מעריקנא ליה הא קמן שלא הודה ולא הבריח אע"פ שהיה סבור שהיה תם וי"ל דמיד אחר נגיחה הוגד לו שהוא מועד וא"ת לישני כגון שיש עדים שלא הוגד לו משעת נגיחה עד שילא לב"ד ואפ"ה לא הודה ולא הבריח הא לא שכיח ועדיפא מיניה קמשני דקדם ב"ד ותפסוה:

הוה מעריקנא ליה לאגמא. תימה מה טענה היא זו א"כ היה עושה שלא כדין ונשלמא לרבי ישמעאל דאמר (א)ב"ח ניניהו ניחא קלא דאיכא למימר דהוה אכלנא ליה התם או מזבינא ליה ולא הוה אלא כמזיק שעבודו של חבירו ופטור אבל לר"ע דאמר שותפין ניניהו אי הוה מעריק היה גוזל לו שורו לניזק ועוד דב"ד ינדוהו אם לא ישלם אם יש לו וי"ל שרוצה לומר מתוך דברים אלו שהייתי עושה היה ניזק מתפשר עמי בדבר מועט והיה מוחל לי ונמצא שהפסדתני כל היתרון:

אי הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא ליה אתפסתיה לתוראי כו'. וא"ת והרי הוא לא התפיסו בידים דהא קדים ב"ד ותפסוה והוא לא היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיד כשנגח היה לו לחוש יותר שמא היה מועד לנהי דקודם נגיחה אין לו לחוש כ"כ לפי שאין הפסד מזומן דשמא לא יגח אבל לאחר שנגח מזומנין ב"ד לתופסו והיה לו לחוש להזהר שלא יפול ביד בית דין:

מן הבהמה להוציא הרובע כו'. בתמורה בפ' כל האסורין (דף כח: ושם) מפרש דגבי רביעה כתיב בהמה ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגבי נעבד כתיב לשון בקר כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקי לה התם ע"פ עד אחד או על פי בעלים דאי איכא עדים בני קטלא נינהו והך ברייתא פליגא אתנא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) מכי משחתם בהם מום כו' כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא בתמורה (דף כח:) דפליגי:

למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נעבד דההוא פשיטא דקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא ובעי קרא יתירא: **ויש** בנוגח כו'. בחד מינייהו סגי דכיון דלא מפרשי קראי בהדיא הוה אוקימנא ליה בדדמי *ולא שייך למימר שקולים הם ויבואו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משכחת שיקול אלא בריש מכילתין: **רובע** עשה בו אונס כרצון. וא"ת רובע באונס היכי משכחת לה הא אין קישוי אלא לדעת וי"ל כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה: **לאו** לקרבן. והשתא ה"ק נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שנכתב אין שייך להעמיד פסול קרבן שלו אלא ברצון כענין שיש בו חיוב מיתה הלכך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין ברצון וא"ת אמאי ס"ד דלקרבן קאמר דפי' דחוק הוא כדמוכח בשמעתין ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרבן כמו שעשה ק"ו מכופר אקרבן וי"ל כיון דלא מפרש בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרבן דאיירי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב בו אונס כרצון:

כמאן

אם תם הוה מודינא ומפטרינא ואפילו למ"ד (א)פלגא נזקא ממונא נימא ליה אי תם הוא הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא הכא במאי עסקינן כגון דאקדים בי דינא ותפסיה אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק נימא ליה אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתיה ניהלך לאו מינך הוו שקלי ליה ונימא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מעלייה הוו משתלמי הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דלית ליה נכסי מאי איכא למימר משום דא"ל כי היכא דמשתעבדנא לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר' נתן דתניא (ב)רבי נתן אומר (א)מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנים לזה ת"ל (1)ונתן לאשר אשם לו הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא (ג)רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא מי ששנה זו לא שנה זו * רבה אמר מדרישא רשות אינה משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו טעמא משום דא"ל לאו כל כמינך דמייעדת ליה לתוראי רב פפא אמר מדסיפא (ג)רשות משנה רישא נמי רשות משנה ורישא היינו טעמא משום דכל מקום שהולך שם בעליו עליו: (ג)שור האצטדין אינו חייב מיתה [וכו']: איבעיא להו מהו לגבי מזבח רב אמר (ד)כשר ושמואל אמר פסול רב אמר כשר אנוס הוא ושמואל אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתיבי (2)מן הבהמה (ד)(ה)להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר (ו)להוציא את הנעבד מן הצאן (ז)להוציא את המוקצה ומן הצאן (ח)להוציא את הנוגח אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנוגח ויש בנוגח שאין ברובע רובע (ט)עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח קתני מיהת רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרבן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי אמרת לקרבן נוגח לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולאו רצון דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אילימא דרבעה וקטלה מה לי קטלה בקרנא מה לי קטלה ברביעה ואלא דרבעה ולא קטלה האי דלא משלם משום דלא קטלה הוא אמר אביי לעולם דרבעה ולא קטלה דאתיוה לבי דינא וקטלוה מהו דתימא

כמאן

הוה מודינא ומפטרינא. דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור: **רישא אין רשות משנה.** בתיובתא מייתי לה מאי קתני רישא כשהועד בבית בעלים והזיק בבית שואל חייב באותה נגיחה נזק שלם: **סברא.** קשיא אהדדי ומי ששנה זו לא שנה זו: **לאו כל כמינך כו'.** לא שלך היה ולא נזהרת בשמירתו: **רישא נמי רשות משנה.** כלומר חד תנא הוא ולתנא דרישא ס"ל נמי הך דסיפא דרשות משנה ורישא משום הכי הרי הוא בחזקתו שאין כאן שינוי רשות שכל מקום שהולך שם בעליו עליו: **מהו לגבי מזבח.** שגבי נוגח ברצון והמית אדם פשיטא לן דפסול כדלקמן: **מן הבהמה.** ממעטת בהמות ולא כולן: **להוציא רובע ונרבע.** ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שלא נסקל דפסול לגבי מזבח: **את הנעבד.** שעשאו ע"ז והשתחוו לו: **המוקצה.** שייחדו להקריב לע"ז: **הנוגח.** שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים ונפטר מן הסקילה: **אם נאמר רובע למה נאמר נוגח.** הרי שניהן שוין בעבירה לענין סקילה במקום עדים: **רובע עשה בו אונס כרצון.** דנרבע אנוס הוא ונסקל כרובע דכתיב ואת הבהמה תהרוגו(ה): **נוגח לא עשה בו אונס כרצון.** דכתיב(ו) כי יגח ולא שיגיחוהו: **רובע אינו משלם כופר.** לקמן מפרש: **לאו לקרבן.** דלענין קרבן מיירי: **לא לקטלא.** (ז)ולהכי קאמר נוגח לא עשה בו אונס כרצון לענין סקילה במקום עדים הלכך אי לא מעטיה קרא לענין קרבן לא נפקא לן מרובע אפילו כי עבד ברצון דלפסול דהא קל הוא מרובע לענין קטלא: **לא עשה.** משמע לא עשה בו הכתוב אונס כרצון ומהיכא נפקא ליה דפשיטא ליה:

כמאן

מסורת הש"ס

א) [לעיל טו. וש"נ], ב) פסחים לא. גיטין לז. כתובות יט. פב. [קדושין טו.], ג) [לעיל לט:], ד) בכורות מא. תמורה כח. [נדה מא. זבחים פה:], ה) [ויקרא כ], ו) [שמות כא], ז) צ"ל והכי, ח) [לעיל לג.].

◆

תורה אור השלם

1. וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: במדבר ה ז
2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַייָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב

◆

גליון הש"ס

גמ' רבה אמר מדרישא רשות. כעין זה בעירובין דף נח ע"ב [יבמות דף קג ע"א וזבחים דף קג ע"ב]: תוס' ד"ה ויש כו' ולא שייך למימר. עיין זבחים ד ע"ב תוס' ד"ה שקולים:

◆

מוסף רש"י

פלגא נזקא ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דלאתו סהדי לא מיפטר (לעיל טו.) ומשלם על פי עצמו (כתובות מא.) בפרק ארבעה אבות (לעיל טו.) פליגי בה, דקסבר סתם שוורים נגחים הם ומדינא כולהו בעי לשלומי דהוה ליה לנטוריה, ורחמנא הוא דחס עליה (סנהדרין ג.). ת"ל ונתן לאשר אשם לו. ולא כתב לאשר הלוהו, אלא לאשר האשם שלו, ואשם הוא קרן כדאמרינן בהגוזל (קי.) למי שהקרן שלו (כתובות יט. וכעי"ז פסחים לא.) לאשר הקרן שלו, ולא כתיב לאשר נושה בו (כתובות פב.). מן הבהמה. אדם כי יקריב מכם מן הבהמה, ולא כל בהמה (נדה מא. תמורה כח.). מן הצאן. קרא כתיב בויקרא ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו', ודרשינן מן הצאן ולא כל הצאן, וכן כולהו (בכורות מא.). להוציא את הנעבד. שעשאוהו עבודת כוכבים (שם). המוקצה. שהוקצה והופרש לעבודת כוכבים (שם). הנוגח. את האדם ומת (שם) שהמית את האדם, והאי רובע ונרבע ונוגח דקתני, כגון על פי עד אחד או על פי הבעלים, דמודה בקנס פטור, הלכך להדיוט שרי ולגבוה אסור, אבל על פי שני עדים בסקילה הוא ולהדיוט נמי אסור (נדה מא.).